

Pleidooi voor het combineren van zorg en leren, van welbevinden en opvoeding

Europees beleid voor de beroeps van praktijkwerkers

Stig G. Lund (Denemarken) beschouwt het Europese beleid ten aanzien van de beroepsvorming van praktijkwerkers. Hij bekritiseert het onderscheid tussen 'zorg' en 'onderwijs' en pleit voor opleiding en arbeidsvoorwaarden die gelijkwaardig zijn aan die van leerkrachten in het onderwijs.

DOOR STIG G. LUND - Voorzieningen voor jonge kinderen staan hoog op de Europese agenda. Er gaat bijzonder veel aandacht voor het levenslange leerproces, de Lissabon-doelstellingen over (economische) groei, jobs, opleiding en de afstemming van werk en gezin. Maar Europese verdragen geven de EU slechts beperkte mogelijkheden om de opleidingen binnen de deelstaten te beïnvloeden. Ze bieden ons alleen de kans om ervaringen te delen en goede praktijkvoorbeelden en vrijwillige inspanningen uit te wisselen.

Toch is opleiding niet het enige thema dat de EU binnen voorzieningen voor jonge kinderen wil aankaarten. Jarenlang heeft de Unie 'kinderopvang' als een noodzakelijke voorwaarde beschouwd om meer gendergelijkheid in opleiding en werk te creëren. Er is hierover heel wat informatie uitgewisseld (het Childcare Network binnen de EU, 1986-96), regeringen hebben zich achter gelijke principes en objectieven geschaard (aanbevelingen van de Europese Raad over kinderopvang, 1992), sociale programma's brachten geld in het laatje én er zijn doelstellingen geformuleerd voor het aantal opvangplaatsen in de lidstaten (Barcelona, 2002).

Scheiding van onderwijs en zorg

Op dit punt merken we een contrast tussen het gedachtegoed en het beleid van de EU. Enerzijds is er een agenda over gelijkheid en

arbeidsdeelname die naar 'kinderopvang' en 'pedagogisch medewerkers' of kinderverzorg(st)ers' leidt; anderzijds is er een opleidingsagenda die kiest voor 'voorschools onderwijs' met 'leerkrachten'. Beide agenda's negeren een derde, geïntegreerde aanpak die we onder andere in Denemarken terugvinden. Daar draait het om 'sociale pedagogie' met 'pedagogen': zij combineren de zorg, het leren, het welbevinden en de opvoeding. (zie ook artikel Søs Bayer).

De scheiding van onderwijs en zorg werd jaren geleden al bekritiseerd door het Netwerk Kinderopvang van de Europese Commissie zelf. Toch blijft deze tweedeling vandaag niet alleen in veel lidstaten, maar ook in de EU zelf bestaan. De verantwoordelijkheid voor voorzieningen voor jonge kinderen wordt verdeeld tussen het Departement voor Onderwijs en Cultuur, en het Departement voor Arbeid, Sociale Zaken en Gelijke Kansen.

Beide departementen houden zich bezig met initiatieven voor jonge kinderen. Het Departement Onderwijs leverde in 2006 een nota over de Efficiëntie en Gelijkwaardigheid van Europese opleidings- en trainingssystemen¹. De nadruk lag op het belang van voorschools onderwijs. Onderzoek heeft immers aangetoond dat een vroeg leerproces tot betere schoolresultaten, een hogere arbeidsdeelname en een betere gezondheid leidt. De EU raadt de lidstaten daarom aan om meer te investeren in voorschools onderwijs

en betere opgeleide voorschoolse 'leerkrachten'. Binnen de opleiding van deze leerkrachten wordt dan weer gepleit voor een 'opvangvoorziening en pedagogie die de nadruk legt op leren en op persoonlijke en sociale competenties'.

Het is zorgwekkend dat de gebruikte terminologie in deze context erg 'eng' is: leerkracht, voorschools, onderwijs. Het sluit allemaal heel goed aan bij de Lissabon-strategie die de concurrentiekracht van Europa wil verhogen door onderwijs. Andere aspecten van de voorzieningen voor jonge kinderen, zoals elementaire 'zorg', lijken over het hoofd te worden gezien.

Elders in de EU heeft Sociale Zaken vooral aandacht voor het aantal opvangplaatsen in functie van arbeidsdeelname, gelijke kansen en de combinatie van werk en gezin. In 1992 erkenden de aanbevelingen van de Europese Raad het belang van de opleiding van pedagogische werkers: 'een initiële en continue training van werkers in de kinderopvang is bepalend voor de sociale en educatieve waarde(ring) van hun werk.' Tien jaar later hadden de Barcelona-doelstellingen niets meer te vertellen over het personeelsbestand in groeiende opvangvoorzieningen. Nu werkt Sociale Zaken, in overleg met Onderwijs, aan een nieuwe aanbeveling over kinderopvang, om de vorige te vervangen. De opleiding van het personeel zal opnieuw worden aangekaart.

Onderwijs of training

Deze twee benaderingen kunnen grote gevolgen hebben voor de structuur en opleiding van het personeel. 'Kinderzorg' of 'kinderopvang' vereist verzorgend personeel, 'voorschools onderwijs' vereist onderwijzend personeel. Een mededeling van de Europese Commissie (augustus 2007) over de Kwaliteitsverbetering van de Leerkrachtenopleiding² definieert een leerkracht als een persoon in het algemene onderwijs. Daardoor worden perso-

vorming

nen die werken buiten het officiële onderwijsstelsel, uitgesloten. Zijn werknemers binnen voorzieningen voor jonge kinderen dan meegeteld? Formeel zijn het geen leerkrachten, maar sommige pedagogen en medewerkers in de kinderopvang zijn wel degelijk betrokken bij het leerproces.

We hebben een geïntegreerde benadering nodig van de voorzieningen voor jonge kinderen. Die moet 'zorg' en 'leren' als een geheel beschouwen. Toch kan deze benadering in Europa niet groeien zonder dat we het huidige onderscheid ter discussie stellen. Het onderscheid tussen 'zorg' en 'kinderverzorg(st)ers'/'kinderopvangleid(st)er' voor kinderen tot drie jaar, en 'onderwijs' en 'leerkrachten' voor kinderen tussen drie en zes; het onderscheid tussen een opleiding die voor 'zorg' pleit bij de allerjongste kinderen, en voor in klassen opgedeeld 'onderwijs' bij de anderen; het onderscheid in status, loon en arbeidsvoorwaarden. En dan hebben we het nog niet gehad over het onderscheid in de pedagogische doelstellingen, inhoud en methoden. Tot dusver heeft de EU, die zelf verdeeld is over de kwestie, nog geen echt gezag kunnen tonen.

Het Bologna-akkoord en het Europese kwalificatiekader

Parallel met deze ontwikkelingen, streeft het Bologna-akkoord naar een Europees kwalificatiekader voor het hoger onderwijs tegen 2010. De EU is erg geëngageerd, maar het akkoord wordt alsnog groter: er zijn nu al 46 Europese landen bij betrokken. Een van de hoofddoelstellingen is om de diverse nationale systemen in het hoger onderwijs, te verenigen in drie cyclussen: drie jaar voor een bachelor, twee jaar erna voor een master, en nog eens drie jaar voor een Doctoraat. Dit Bologna-akkoord is erg nauw verweven met de Lissabon-doelstellingen

over (economische) groei en jobs. Het zal dan ook een grote invloed hebben op de toekomst van het hoger onderwijs in Europa. Voor medewerkers in de kinderopvang die een beroepsopleiding volgen, verandert er niks. Maar wat met de opleiding van leerkrachten in het kleuter- en basisonderwijs: moeten zij een bachelor of een master behalen? (Zie ook p. 28-31, vergelijking Zweden en IJsland.)

Een ander aandachtspunt is het nationale kwalificatiekader, waarmee de lidstaten het Europese kwalificatiekader willen opvolgen. De Europese en nationale kaders zullen uiteindelijk leiden tot acht verschillende competentieniveaus, die de mobiliteit tussen de lidstaten en het levenslange leren moeten promoten. (In haar artikel heeft Claire Cameron het uitgebreid over het Europese kwalificatiekader en competenties.)

Wat zeggen de vakbonden?

Wat denken de werknemers nu? Het hangt ervan af wie ze zijn en of ze een spreekbuis hebben, zoals de vakbond. Werknemers in de kinderopvang zijn minder geneigd zich aan te sluiten bij zo'n bond dan leerkrachten en pedagogen. Toch kunnen ze hun stem laten horen via het Europese Comité voor Onderwijsvakbonden (ETUCE). Het is een sociale partner van de EU die leerkrachten, opvoeders en pedagogen van alle niveaus in de lidstaten samenbrengt.

ETUCE heeft zijn akkoord gegeven aan een Beleidskader over de Leerkrachtenopleiding in Europa (april 2008). De tekst is beschikbaar op de website van ETUCE. De tekst heeft het ook over leerkrachten voor jonge kinderen, en erkent dat deze groep erg heterogeen is: met allerlei belevingsvormen, leerkrachten, opvoeders en pedagogen. Hun werk is telkens weer een mix van lesgeven, leren, zorg verstrekken, opvoeden en helpen ontwikkelen. ETUCE stelt dat deze medewerker een masteropleiding no-

dig heeft. Leerkrachten in het kleuter-, basis- en middelbaar onderwijs zouden net zo goed toegang moeten krijgen tot een hogere opleiding of wetenschappelijk onderzoek.

Tien beleidsprincipes

Het netwerk Kinderen in Europa heeft tien principes³ voorgesteld om een Europese benadering voor jonge kinderen en hun (opvang)voorzieningen te creëren. Een van de principes is de opleiding van het personeel. We kunnen akkoord gaan met de stelling dat er een 'specifiek beroep bestaat voor wie met 0- tot 6-jarigen werkt'. Maar we onderstrepen nogmaals dat de opleiding, het loon en de arbeidsvoorwaarden van deze werknemers, gelijk moet staan met dat van leerkrachten in het onderwijs.

In Europa zullen we heel wat antwoorden vinden op deze vragen: wat is de kerntaak van medewerkers in de kinderopvang en vve? En wat zijn de waarden, doelstellingen en de inhoud van voorzieningen voor jonge kinderen?

Zelfs in Denemarken is dit het geval. Daarom is dialoog, onderzoek en pedagogische ervaring meer dan nodig. De Europese instellingen spelen een cruciale rol om dit mogelijk te maken.

*Stig G Lund is Special Adviser van BUPL, de onderwijsvakbond in Denemarken.
sgl@bupl.dk*

1 [HTTP://EC.EUROPA.EU/EDUCATION/POLICIES/2010/DOC/COMM481_EN.PDF](http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/comm481_en.pdf)

2 [HTTP://EC.EUROPA.EU/EDUCATION/COM392_EN.PDF](http://ec.europa.eu/education/com392_en.pdf)

3 [WWW.CHILDRENINGEUROPE.ORG](http://www.childreningeurope.org)